

Centraal Planbureau

Werkplan 2025

Terugblik 2024

Speerpunten 2025

Voorwoord

Hierbij presenteren wij het werkplan 2025, een bijzonder jaar waarin het Centraal Planbureau tachtig jaar bestaat. Deze mijlpaal biedt naast reflectie op het verleden ook een kans om vooruit te kijken en te blijven werken aan beter onderbouwd beleid. Al bijna acht decennia wil het CPB de brug tussen economische wetenschap en beleid verstevigen, en dat blijven we ook in het komende jaar doen.

In een tijd waarin de samenleving voor grote uitdagingen staat, is het van groot belang om beleidsmakers te voorzien van goed onderbouwde kennis. Dit werkplan biedt daarom meer dan een overzicht van onze geplande ramingen en onderzoeken, maar gaat ook over dialoog en samenwerking. Onze nieuwe website gaat hierin een centrale rol spelen, doordat die een platform biedt om ons werk te delen en de interactie met de omgeving te vergemakkelijken.

In huis – aan de Bezuidenhoutseweg 30 - willen we de samenwerking met het Planbureau voor de Leefomgeving en het Sociaal en Cultureel Planbureau intensiveren. Gezamenlijk werken aan manieren om brede welvaart beter te verankeren in de Haagse besluitvorming. Ook zoeken we de samenwerking met andere instituten en organisaties, zoals ACM, DNB en de SER. We zijn ervan overtuigd dat deze gezamenlijke inspanningen ons in staat stellen om nog relevanter en effectiever bij te dragen aan het publieke debat.

Dit werkplan is gestructureerd rond de speerpunten voor 2025, en biedt daarnaast een terugblik op 2024. Ook is het nieuwe meerjarenonderzoekprogramma 2025-2027 bijgevoegd. Dat laatste is ontstaan door goede discussies, ook met departementen en onze academische partners over de vraag welke onderzoeken relevant zijn voor beleid. We hopen daarmee ook de wetenschap nog beter te benutten in ons werk als onafhankelijk instituut.

Graag willen we als CPB blijven werken aan een toekomst waarin nuchtere, feitelijke onderbouwingen de basis vormen voor weloverwogen keuzes.

Pieter Hasekamp,

directeur Centraal Planbureau

Terugblik 2024

2024 was een jaar vol verandering. Er trad een nieuw kabinet aan en veel nieuwe parlementariërs namen plaats in de Tweede Kamer. Om hen (hernieuwd) te laten kennismaken met ons bureau hebben we gesprekken gevoerd met fractievoorzitters van politieke partijen en nieuwe bewindslieden.

Kennisdeling en leren van anderen is een belangrijk speerpunt binnen het Centraal Planbureau. Een manier waarop we dat vormgeven is via de CPB Academie. De in december 2023 gelanceerde CPB-academie bood in 2024 de eerste interne opleidingen aan, onder meer een collegereeks over de Nederlandse economie en diverse Skills Labs, korte workshops gericht op het vergroten van de vaardigheden. Dit zal langzaam worden uitgebreid.

Ook organiseerde het CPB in 2024 weer een groot aantal conferenties en wetenschappelijke seminars, alsmede diverse bijeenkomsten ("CPB Opens") waar prominente gasten zoals minister Carola Schouten, secretaris-generaal Sandor Gaastra, staatssecretaris Marnix van Rij, en hoogleraar Ionica Smeets hun inzichten deelden. Onder het kopje kennisdeling binnen het CPB vallen ook de bijeenkomsten met de naam Thee zonder Suiker en de 'Wat denkt de prof?'-sessies, die CPB Jong organiseerde.

Het CPB-diversiteitsnetwerk zorgde voor de realisatie van een aantal events, zoals het regenboogontbijt, een workshop over inclusief onderzoek doen, en een lezing en paneldiscussie over neurodiversiteit op de werkvloer. Ook CPB Jong verzorgde diverse activiteiten, onder meer een studiereis naar Hongarije en Kroatië. Directeur Pieter Hasekamp bundelde de essays die eerder in het Financieele Dagblad verschenen in zijn boek *De crisis voorbij*.

Het extern adviesorgaan van het CPB, de Centrale Plancommissie ging regelmatig met het CPB in gesprek over de inhoud van het werk, maar ook over zaken als personeelsbeleid en vergroten van kennis en vaardigheden en impact van ons werk op de politiek en maatschappij.

Uit het reputatieonderzoek 2024 blijkt dat het CPB positiever wordt beoordeeld ten opzichte van het voorgaande onderzoek uit 2021, met een rapportcijfer van 7,2. De reputatie wordt met name bepaald door betrouwbaarheid, objectiviteit en wetenschappelijke kwaliteit; de kenmerken waarvan wordt gedacht dat deze goed passen bij het CPB. Nederlanders zien economische analyses als belangrijkste taak van het CPB, gevolgd door ramingen van de Nederlandse economie. Het belang dat gehecht wordt aan het doorrekenen van verkiezingsprogramma's en regeerakkoorden is de afgelopen jaren duidelijk gestegen.

De kern van het werk van het CPB bestaat uit publicaties: macro-economische en budgettaire ramingen, doorrekeningen, analyses en evaluaties van beleidsmaatregelen en beleidsgericht wetenschappelijk onderzoek op een breed scala van onderwerpen. Hieronder volgt een kort overzicht van de meest opvallende publicaties in 2024.

Ramingen

Ook in 2024 heeft het CPB vier ramingen uitgebracht: het [Centraal Economisch Plan](#) (CEP) in februari, de eerste doorrekening van de effecten van de Voorjaarsnota in april, de [augustusraming](#) en de [Macro Economische Verkenning](#) (MEV) in september. De augustusraming en de MEV waren de eerste ramingen van het CPB, sinds het nieuwe kabinet beëdigd is. Hier zijn dan ook de maatregelen uit het hoofdlijnenakkoord in meegenomen.

Doorrekening van het Hoofdlijnenakkoord

In mei presenteerden de formerende partijen (PVV, VVD, NSC en BBB) het hoofdlijnenakkoord van het nieuwe kabinet. Het CPB heeft de maatregelen in het akkoord doorgerekend, en publiceerde de [Analyse van de budgettaire en economische effecten van het hoofdlijnenakkoord 2025-2028](#) in mei.

Brede welvaart: samenwerkingen tussen de planbureaus

In het kader van brede welvaart hebben de drie planbureaus (CPB, PBL en SCP) dit jaar een aantal gezamenlijke publicaties gedaan. In augustus werd een [bredewelvaartsanalyse van woningisolatie](#) gepubliceerd. Hieruit blijkt dat woningisolatie niet alleen invloed heeft op energiebesparing, maar ook andere welzijnsvoordelen als gevolg heeft. Daarnaast publiceerden de planbureaus voor het eerst een [gezamenlijke reflectie op Prinsjesdag 2024](#). De conclusie is dat het kabinet kiest voor brede welvaart nu, ten koste van later.

Kiezen voor later: vier visies voor 2050

Als vervolg op de historische verkenning 'De Nederlandse economie in historisch perspectief', heeft het CPB in oktober een nieuwe [Langetermijnverkenning](#) gepresenteerd. In de studie worden vier scenario's geschetst voor hoe Nederland er in 2050 uit kan zien. De publicatie is op 10 oktober aangeboden aan minister-president Dick Schoof. Zie ook het kader op pagina 6.

De effecten van het diversiteitsquotum

Sinds 2022 is de Wet ingroeiquotum en streefcijfers (ook wel aangeduid als het vrouwenquotum) van kracht. Deze leidt tot een betere balans in de man-vrouw-verdeling binnen de rvc's van beursgenoteerde bedrijven, blijkt uit [CPB-onderzoek](#) dat in maart is gepubliceerd. Uit de publicatie blijkt dat het quotum werkt, en dat er voldoende getalenteerde vrouwen zijn om de posities te vullen.

Wat zijn de effecten van een jaar arbeidsmarkttoelage voor leraren?

In maart publiceerde het CPB tevens een onderzoek naar de [arbeidsmarkttoelage](#) voor leraren op 'achterstandsscholen'. De toelage zou een drijfveer moeten zijn om leraren naar scholen met veel kwetsbare leerlingen te trekken. In het eerste jaar sinds de invoering heeft dit nog geen effect gehad op de instroom van leraren, maar vanwege de korte aankondigingstijd van de maatregel is het nog te vroeg om conclusies te trekken.

Economische dynamiek en migratie

Migratie wordt in belangrijke mate bepaald door de vraag naar arbeid. Economisch beleid kan dus invloed hebben op de migratie van en naar Nederland. Dat blijkt uit het [CPB-onderzoek](#) dat op 9 april gepubliceerd is. In het onderzoek wordt gekeken naar migratie in het verleden, en op basis hiervan worden lessen uit het verleden getrokken. Het onderzoek is in juni tevens aan de Tweede Kamer toegelicht tijdens een technische briefing.

Verschillen in effecten van inflatie tussen huishoudens

Op 4 april publiceerde het CPB [een onderzoek](#) naar de mate waarin verschillende huishoudens en inkomensgroepen geraakt worden door inflatie. Dit verschil komt sterker voor binnen inkomensgroepen dan tussen huishoudensgroepen. Hierdoor is het lastig gericht koopkrachtbeleid bij prijsschokken vorm te geven.

Wat zijn de oorzaken van inflatie?

In april publiceerde het CPB [onderzoek naar de bronnen van inflatie](#): wat zijn de voornaamste oorzaken van de inflatie in Nederland? In de periode tussen 2020 en 2023 blijken de schommelingen in de energieprijzen de drijvende kracht achter de inflatie zijn. Voor het doen van deze metingen heeft het CPB een nieuwe methode gebruikt: zowel een statische als dynamische aanpak.

Risicorapportage Financiële Markten 2024

Wat zijn de grootste risico's voor de Nederlandse economie en financiële stabiliteit? Daar ging het CPB in de jaarlijkse [Risicorapportage Financiële Markten](#) op in. De geopolitieke spanningen in de wereld blijken het grootste risico te vormen, zeker voor een sterk internationaal verweven land als Nederland. Daarnaast is de Nederlandse economie veerkrachtig gebleken, en zijn de bedrijfsschulden bij de Nederlandse bedrijven sterk gedaald. De risicorapportage kwam in juni aan de orde in een gesprek met de Vaste Kamercommissie voor Financiën, waaraan ook AFM en DNB deelnamen.

Inkomens en belastingen aan de top

De top-1 % inkomens betalen relatief minder belasting dan de groep daaronder. De top-0,1% en top-0,01% hoogste inkomens ervaren een nog lagere belastingdruk. Dat blijkt uit [onderzoek](#) dat het CPB in mei publiceerde. De publicatie werd tijdens een technische briefing in september verder toegelicht aan de Tweede Kamer.

Besparingen van Nederlandse huishoudens

In juli deed het CPB onderzoek naar de [besparingen van Nederlandse huishoudens](#). Hieruit blijkt dat huishoudens de afgelopen twintig jaar meer zijn gaan sparen. De voornaamste reden voor de extra besparingen is om hun hypotheek af te lossen, mede als gevolg van striktere hypotheekregels sinds 2008.

Inkomenssolidariteit in de zorg

De inkomenssolidariteit in de Nederlandse zorg is relatief laag, zo blijkt uit onderzoek van het CPB (oktober 2024). Huishoudens met een middeninkomen dragen relatief het meeste bij aan de Zorgverzekeringswet (Zvw) en de rijkste huishoudens juist relatief het minst. Tegelijkertijd is de risicosolidariteit hoog: gezondheidsrisico's hebben zeer beperkt invloed op de bijdrage aan de Zvw. Zie ook het kader op pagina 7.

Nederlandse economische verwevenheid met de Verenigde Staten

Het CPB deed onderzoek naar de [verwevenheid van Nederland met de Verenigde Staten](#), op financieel en technologisch gebied, maar ook door handel en defensie. Door de verwevenheid met de VS kan Nederland profiteren van gunstige voorwaarden op de Amerikaanse kapitaalmarkt en gebruikmaken van geavanceerde Amerikaanse technologieën in diverse producten en processen. Tegelijkertijd maakt deze verwevenheid Nederland ook kwetsbaar, blijkt uit het onderzoek.

Nederland in 2050: vier scenario's

Als vervolg op de historische verkenning 'De Nederlandse economie in historisch perspectief', heeft het CPB in oktober een nieuwe Langetermijnverkenning gepresenteerd. In de studie worden vier scenario's geschetst voor hoe Nederland er in 2050 uit kan zien. De publicatie is op 10 oktober aangeboden aan minister-president Dick Schoof.

Met deze publicatie geeft het CPB aanzetten tot een debat over de toekomstige ontwikkeling van de economie en de maatschappij. Een beeld over de prioriteiten op lange termijn is namelijk belangrijk voor de keuzes van nu. De scenario's laten zien dat er meestal geen 'gratis' keuzes zijn: investeren in het een, gaat vaak ten koste van het ander. Tegelijkertijd zijn keuzes essentieel, want hoe langer noodzakelijke maatregelen vooruitgeschoven worden, hoe groter het risico op abrupte en dure aanpassingen.

In de studie staan vier scenario's centraal: Markt, Autonoom, Duurzaam en Samen. In ieder scenario wordt op vijf verschillende thema's ingegaan: economische ontwikkeling, arbeidsmarkt, sociale zekerheid, zorg en ruimte & wonen. De Langetermijnverkenning laat zien wat de effecten van consistent en toekomstgericht beleid zijn, maar ook wat de keerzijdes van bepaalde keuzes zijn. Keuzes voor een bepaald scenario, kunnen een keerzijde in een ander scenario met zich meebrengen.

Over de Langetermijnverkenning werd op 13 november tevens een symposium georganiseerd voor onderzoekers en beleidsmedewerkers.

CPB Lecture 2024

Ook in 2024 organiseerde het CPB een lecture, met als thema zorg: 'Zorgverzekeringen, eigen betalingen zorguitgaven en gezondheid: wat kunnen we leren uit experimenten?' Tijdens het lecture spraken keynotespeaker Katherine Baicker, Anne-Fleur Roos (programmamanager zorg bij het CPB) en Barbara Goezinne (DG Curatieve zorg, ministerie van volksgezondheid welzijn en sport).

Baicker is de rector van de University of Chicago, hoogleraar Gezondheidseconomie en onder andere verbonden aan het US Congressional Budget Office. Daarnaast was ze hoofdonderzoeker bij het Oregon Health Insurance Experiment. Tijdens het lecture ging ze zowel in op de lessen die uit het experiment getrokken kunnen worden, als op haar ervaringen als beleidsadviseur in de Amerikaanse politiek.

In dezelfde week van het lecture verscheen het CPB-onderzoek 'Inkomens- en risicosolidariteit in de Zorgverzekeringswet'. Uit dit onderzoek blijkt dat de inkomenssolidariteit relatief laag is in Nederland. Middeninkomens dragen relatief het meeste bij aan de Zorgverzekeringswet, terwijl de rijkste huishoudens relatief het minste bijdragen. Anne-Fleur Roos gaf tijdens het lecture toelichting op de methode en resultaten van het onderzoek.

Tot slot ging Barbara Goezinne in op wat beide onderzoeken betekenen voor Nederlandse beleidskeuzes op het gebied van zorg.

Overzicht wetenschappelijke publicaties:

In 2024 zijn meerdere CPB-onderzoeken geland in internationale wetenschappelijke tijdschriften.

Rabaté, S., Jongen, E., & Atav, T. (2024). Increasing the Retirement Age: Policy Effects and Underlying Mechanisms. *American Economic Journal: Economic Policy*, 16(1), 259–291. <https://doi.org/10.1257/pol.20210101>

Boone, J., & Remmerswaal, M. (2024). A structural microsimulation model for demand-side cost-sharing in healthcare. *Journal of Health Economics*, 97, 102900. <https://doi.org/10.1016/j.jhealeco.2024.102900>

van Bezooijen, E., van den Berge, W., & Salomons, A. (2024). The Young Bunch: Youth Minimum Wages and Labor Market Outcomes. *ILR Review*, 77(3), 428–460. <https://doi.org/10.1177/00197939241239317>

Rabaté, S., & Tréguier, J. (2024). Labour supply and survivor insurance in the Netherlands. *Labour Economics*, 88. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2024.102527>

van Ruijven, K., & Tijm, J. (2024). Do People Value Environmental Goods? Evidence From the Dutch Housing Market. *Journal of Real Estate Literature*, 32(2), 57–102. <https://doi.org/10.1080/09277544.2024.2322781>

Zumbuehl, M., Chehber, N., & Dillingh, R. (2024). Can skills differences explain the gap in track recommendation by socio-economic status? *Education Economics*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/09645292.2024.2319832>

Bolhaar, J., Kuijpers, S., Webbink, D., & Zumbuehl, M. (2024). Does replacing grants by income-contingent loans harm enrolment? New evidence from a reform in Dutch higher education. *Economics of Education Review*, 101. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2024.102546>

Westerhout, E., Ponds, E., & Zwaneveld, P. (2024). Reforming the Dutch pension system to ensure sustainability. *International Social Security Review*, 77(3), 99–122. <https://doi.org/10.1111/issr.12368>

Vooruitblik 2025

Speerpunten

Het Centraal Planbureau moet zich dagelijks verhouden tot de wereld van beleid, het maatschappelijke debat en de thema's die daarin spelen. Een aantal onderwerpen krijgt in 2025 prioriteit. Inhoudelijk is daarbij enerzijds gelet op het maatschappelijke belang en de vraag vanuit politiek en samenleving, anderzijds is gekeken naar de aanwezige expertise bij het CPB en de rol die het bureau, in samenwerking met de andere planbureaus en diverse andere organisaties/instituten, kan spelen bij het beantwoorden van kennisvragen.

Het CPB heeft de werkzaamheden verdeeld over veertien programma's. De gekozen speerpunten (**in vet**) worden per programma belicht. De volgorde van bespreking is geen weergave van prioritering.

CPB breed: Ramingen

Het CPB brengt de volgende ramingen uit: het **Centraal Economisch Plan (CEP)** in februari, de doorrekening van de effecten van de Voorjaarsnota in april, de augustusraming, de **Macro Economische Verkenning (MEV)** in september en een nieuwe Middellange Termijn Verkenning. Deze ramingen behoren tot de kerntaken van het CPB. Het **verbeteren van het instrumentarium** heeft daarom de voortdurende aandacht, onder meer aan de hand van analyse van de trefzekerheid van deze ramingen, en modelverbetering.

CPB breed: vervanging Kansrijk Beleid en Zorgkeuzes in Kaart (ZiK)

In 2025 start een CPB-breed traject ter vervanging van de Kansrijk Beleid-reeks en ZiK, publicaties die in het verleden fungeerden als hulpmiddel en referentie bij het opstellen en doorrekenen van verkiezingsprogramma's en regeerakkoorden. Dit traject zal twee series opleveren. De **eerste serie onder de titel "Perspectief op ..." zal beschouwend en op de lange termijn gericht zijn**. Ieder deel uit deze serie omvat een overzicht van de voornaamste beleidsuitdagingen, afruilen en mogelijke beleidsrichtingen, en de wetenschappelijke kennis hierover. De serie biedt een economisch denkkader rond een maatschappelijk vraagstuk om het denken te structureren en de beleidsopgave te verhelderen. Dit denkkader is breder dan financieel-economische aspecten. In 2025 zullen de eerste delen uit deze serie verschijnen. **De tweede serie zal bestaan uit handreikingen voor beleidsalternatieven; een periodieke kwantificering van relevante beleidsalternatieven**, volgens de methodologie en op de indicatoren van Keuzes in Kaart. In 2025 zal gestart worden met de voorbereiding van deze publicatiereeks, waarvan de eerste naar verwachting in 2026 zal verschijnen.

Overheidsfinanciën

De raming van de ontwikkeling van de overheidsfinanciën en de certificering van belastingramingen van het ministerie van Financiën behoren tot de kerntaken van het CPB. Het CPB participeert hierbij in een door de minister van Financiën ingestelde **expertgroep rond de trefzekerheid van overheidsfinanciën-ramingen**. De ramingsmethodiek van verschillende instanties zal worden vergeleken en aanbevelingen voor verdere harmonisering gedaan. Tevens zal worden verkend of het **saldo van lokale overheden** beter kan worden geraamd door gebruik te maken van gemeentelijke data. De onderzoekslijn op het gebied van de **langetermijnontwikkeling van de overheidsfinanciën** zal worden voortgezet, met het oog op een overzichtsstudie van de werking van verschillende begrotingsregels en beleidsalternatieven, waarbij onzekerheid in kaart wordt gebracht met behulp van stochastiek. Het programma overheidsfinanciën draagt ook bij aan **analyses ten behoeve van Europese verplichtingen**, zoals voor het Fiscal Structural Plan en de Nederlandse inbreng in de Ageing Working Group. Voor die laatste verplichting zal een nieuw instrument worden

ontwikkeld. Het programma participeert daarnaast actief in het Europese netwerk van Independent Fiscal Institutions.

Belastingen

De ingeslagen weg om een brede blik op het belastingstelsel en de inkomensverdeling te werpen, zal worden voortgezet, met een accent op het verkrijgen van zicht op de daadwerkelijke uitwerking van het formele beleid. Zo zal onder meer onderzoek worden gedaan naar **niet-gebruik van toeslagen**, en komt er een eerste verkenning naar het **verschil tussen de feitelijke en de gepercipieerde belastingdruk**. Bij het analyseren van beleidsvoorstellen wordt (naast de budgettaire gevolgen) ook aandacht besteed aan zaken als complexiteit en inkomenszekerheid, vanuit het maatschappelijk belang om te komen tot **een vereenvoudiging van het stelsel** van belastingen en toeslagen. De **raming van armoede zal worden aangepast** aan de nieuwe gezamenlijke definitie van CBS, SCP en Nibud, die meer rekening houdt met werkelijke kosten en vermogen. De armoede-analyse zal ook worden uitgebreid met een berekening van de armoede-intensiteit (de afstand tot de armoedegrens). Verder starten we met een project **“Perspectief op de belastingmix”**, waarin ook aandacht zal zijn voor hoe om te gaan met grondslagerosie.

Macro-economische ontwikkeling

Het CPB onderzoekt de relatie tussen de **veranderende bedrijven- en banendynamiek** en de relatie tussen het bedrijfennetwerk en de prestaties van bedrijven. En hoe dit relateert aan de vertraagde productiviteitsgroei, ook in internationaal vergelijkend perspectief. Daarnaast zet het CPB de kennis van productiviteitsvraagstukken in als **National Productivity Board (NPB)** en wil het de kennis bundelen in een publicatie die als werktitel 'perspectief op productiviteitsgroei' heeft. De jaarlijkse **CPB-lecture** zal het thema bevorderen van de productiviteitsgroei centraal zetten. Er wordt ook onderzoek gedaan naar in hoeverre de **aanpassing van consumptie na inkomensschokken** verschilt tussen Nederlandse huishoudens en hoe de besparingen zich de komende jaren zullen ontwikkelen. Ten slotte wordt er onderzoek gedaan naar de ontwikkeling van **de incidentele lonen** en de **asymmetrische effecten van begrotingsbeleid**.

Internationale economie

Naast de maandelijkse publicatie van **de wereldhandelsmonitor** en het **duiden van de internationale ontwikkeling** voor de raming, zet het programma internationaal in op twee grote vragen: hoe kan Nederland zijn positie en rol versterken in een fragmenterende wereld met complexe en **veranderende waardeketens**, om zo zijn verdienvermogen te vergroten, en hoe gaat Nederland om met de grote opgave op het gebied van **migratie** en welke rol kan beleid hierin spelen?

Arbeid

Het programma Arbeid zal in 2025 onderzoek afronden naar de **lange termijn arbeidsaanbodeffecten van COVID-19** en naar de **brede baten van de verhoging van het minimumjeugdloon**. Verder zal het programma Arbeid (samen met programma Macro en de Universiteit Utrecht) onderzoek doen naar de **ontwikkeling van cao-lonen en incidentele lonen**. Dit doen we op basis van nieuwe cao-data, waarmee we de cao-lonen nauwkeuriger kunnen meten en onderscheiden van incidentele lonen. Tot slot zullen we onderzoek doen naar de **middellangetermijneffecten van de invoering van het diversiteitsquotum**, waarbij we in ieder geval het effect op het aandeel vrouwen aan de top en de kwaliteit van bestuurders analyseren. Deze studie is een vervolg op de analyse van korte-termijneffecten die in 2024 is gepubliceerd.

Kennis

Het programma Kennis zal in 2025 onderzoek doen naar de **effecten van twee subsidies voor het primair en voortgezet onderwijs**, te weten de arbeidsmarkttoelage van het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) en de subsidieregeling Verbetering basisvaardigheden van het Masterplan basisvaardigheden. Voor deze twee onderzoeken kijken we respectievelijk naar de effecten op het behoud/aantrekken van bestaande/nieuwe docenten, en naar de effecten op de basisvaardigheden rekenen en leesvaardigheid. Daarnaast zal het programma Kennis onderzoek uitvoeren naar **schoolverschillen in gerealiseerde leergroei**, waarbij we

kijken naar de ontwikkeling tussen groep 3 en groep 8, en naar gestapelde onderwijsroutes in het mbo, waarbij we kijken naar verschillen over de tijd en tussen instellingen. Tot slot zal een **literatuurstudie over Leven Lang Ontwikkelen (LLO)** worden uitgevoerd. In deze literatuurstudie kijken we welke belemmeringen zich bij LLO kunnen voordoen en welke beleidsopties bewezen effectief zijn om LLO te stimuleren.

Zorg

Naast de gebruikelijke zorguitgavenramingen, doet het CPB komend jaar onderzoek naar de **financiering van de langdurige zorg** en hoe de **lasten en baten verdeeld** zijn over huishoudens. Daarnaast verdiepen we ons in de **effecten van preventiebeleid**. Dit project richt zich op preventiebeleid in den brede (gerangschikt naar type preventie of programma's) in plaats van op het niveau van individuele maatregelen. Speciale aandacht wordt besteed aan verdelingseffecten en gezondheidseffecten. Ook kijken we naar de relatie tussen typen huisartsen (vast of waarnemend) en het aantal doorverwijzingen en naar de **prikkels die volgen uit het eigen risico**. De vervanging van Zorgkeuzes in Kaart (ZiK) zal plaatsvinden binnen het CPB-brede traject handreikingen beleidsopties (zie boven).

Risico en regulering

Naast de jaarlijkse **Financiële Risicorapportage** doet het CPB op het terrein van risico en regulering onderzoek naar de woningmarkt, de energiemarkt, (sociale) verzekeringen en marktordering. Op het gebied van de woningmarkt werken we aan een overzichtsstudie naar de **werking van de woningmarkt**, en doen we onderzoek naar een **grondbelasting**. Ten aanzien van de energiemarkt analyseren we de **regulering van energienetwerken** en beginnen we aan een **onderzoekslijn waterstof**. Op het gebied van (sociale) verzekeringen trekken we beleidslessen over de inrichting van (sociale) verzekeringen in het licht van **stapelende arbeidsmarkt- en gezondheidsrisico's**. Naast onderzoek naar deze specifieke markten en thema's starten we met een cross-sectorale analyse om de **kwaliteit van concurrentie** in beeld te brengen.

Gebouwde omgeving

Het CPB doet op verschillende manieren onderzoek naar interacties tussen woningmarkt, infrastructuur en de leefomgeving. Voor de woningmarkt beoogt het CPB literatuuronderzoek te doen naar de mechanismen op de woningmarkt en de **effecten van beleid op de betaalbaarheid en toegankelijkheid van woonruimte**. Daarnaast onderzoekt het CPB welke mogelijkheden er zijn om **publieke voorzieningen bij gebiedsontwikkeling** uit private middelen te bekostigen. Tot slot starten we met onderzoek naar de **gedrags- en inkomenseffecten van de energietransitie** op het gebied van mobiliteit. Daarbij besteden we expliciet aandacht aan verschillen tussen huishoudens in termen van inkomenseffecten en bereikbaarheid. In een later stadium kijken we ook naar de gevolgen voor de infrastructuur.

Klimaat

Het CPB doet onderzoek naar de **impact van klimaatbeleid op het gedrag van huishoudens op het gebied van mobiliteit en de gebouwde omgeving**. Daarnaast kijken we in samenwerking met TNO en PBL naar de inkomens **verdelingseffecten van (hybride) warmtepompen**. Ook onderzoekt het CPB de impact van verschillen in nationaal en internationaal **klimaatbeleid op de concurrentiepositie** en het verdienvermogen van sectoren. Tot slot wil het CPB onderzoek doen naar de vraag in welke mate de private en maatschappelijke belangen van **investeren in het transmissienetwerk** synchroon lopen.

Data science

Het programma Data Science zet zich in om **met behulp van machine learning, big data en Natural Language Processing economische inzichten te verkrijgen**, zoals komend jaar op het gebied van de loonvorming en de uitgavengroei in de bijstand en WW. Het programma wil komend jaar daarnaast het beheer van grote databestanden die het CPB gebruikt verbeteren. Tot slot onderzoekt het programma hoe vooringenomenheid van **voorspellende selectiemodellen** getoetst kunnen worden met CBS-microdata en schetsen we een **economisch perspectief op de regulering van AI**.

Modelkwaliteit

Modellen zijn cruciaal voor veel van de gezichtsbeeldbepalende analyses van het CPB, zoals ramingen en doorrekeningen. Verantwoord modelgebruik staat terecht steeds meer in de belangstelling, en het CPB zal daarom meer aandacht besteden aan **transparantie over welke modellen gebruikt worden, hoe ze worden ingezet, en welke mogelijkheden en beperkingen daarbij komen kijken**. Daarnaast zal ook in 2025 verder worden ingezet op professionalisering van het onderhoud en de ontwikkeling van het instrumentarium. Naast aandacht voor voortdurende verbetering van de individuele modellen (met komend jaar onder andere aandacht voor versiebeheer, versimpeling en overdraagbaarheid) krijgt dat onder meer vorm door het verder automatiseren van de infrastructuur van ramingen en doorrekeningen.

Brede Welvaart

Het CPB continueert de komende jaren de **samenwerking met PBL en SCP op het gebied van brede welvaart**. Verder werkt het CPB aan de doorontwikkeling van het analyse-instrumentarium om zo beter inzicht te krijgen in niet financieel-economische bredewelvaartthema's, zoals menselijk kapitaal. Verder richten we ons op de vraag hoe het brede welvaartspectief beter meegenomen kan worden in **ex-ante projectevaluaties**, die beleid ondersteunen bij het maken van onder meer ruimtelijke keuzes.

Organisatie en randvoorwaarden

Communicatie en Organisatie

De brug tussen wetenschap en beleid vormen als CPB kan alleen door ons onderzoek en analyses bij beleidsmakers, media en maatschappelijke organisaties voor het voetlicht te krijgen. Met dat doel zal het Centraal Planbureau zich komend jaar sterker richten op het **vergroten van de impact van het werk**, passend bij het bestaansrecht van de organisatie. Sterker dan voorheen zal het CPB zich vanaf volgend jaar profileren op de **langere lijnen van onze onderzoeksprogramma's** en dit – mede met de komst van de nieuwe website – thematisch presenteren.

De medewerkers vormen het fundament van het CPB. **Proactief personeelsbeleid** is cruciaal voor de continuïteit van de organisatie. Op de arbeidsmarkt heeft het CPB nog altijd een stevige positie, maar ook die positie vergt blijvend onderhoud. Ons sterke merk zullen we komend jaar versterken met extra inzet op onze arbeidsmarktcommunicatie. Intern gaan we aan de slag met de **aanbevelingen uit een medewerkersonderzoek** om collega's nog beter te binden, boeien en behouden voor de organisatie binnen een sociaal veilige werkomgeving. Net als andere onderdelen van de rijksoverheid krijgt het Centraal Planbureau te maken met krimpende budgetten. Het streven is om de gevolgen hiervan op te vangen via natuurlijk verloop en bewuste keuzes ten aanzien van het materiële budget, met zo min mogelijk effect op de kwaliteit van het werk en onze onderzoeksagenda.

Afdeling Informatietechnologie, Softwareontwikkeling en Informatiehuishouding

De afdeling Informatietechnologie, Softwareontwikkeling en Informatiehuishouding is verantwoordelijk voor de generieke ICT (grotendeels uitbesteed aan het RIVM), specifieke ICT (grotendeels in eigen beheer) en maatwerksoftware (volledig in eigen beheer) van het CPB. Hiernaast werkt de afdeling aan het verbeteren van de **informatiehuishouding** van het CPB en zorgt zij voor naleving van de wet- en regelgeving op het terrein van onder andere informatiebeveiliging, privacy, data en algoritmen en AI. De afdeling ondersteunt naast alle onderzoekers van het CPB ook het datascienteteam (DST) en het programma modelkwaliteit van het CPB. Ook draagt ze in het laatste traject bij aan de verbetering van het instrumentarium en het **ontwikkelen van maatwerksoftware ter ondersteuning van het primaire proces**.

Speerpunten voor 2025 zijn de doorontwikkeling van het gebruik van MS Office 365 (inclusief Microsoft Teams), het doorontwikkelen van een Security Operations Center (SOC), het versterken van de regie op externe dienstverleners, het ontwikkelen van een ramingendatabase, het doorontwikkelen van de overige software ter ondersteuning van modellen en ramingen, het inrichten van een nieuw proces (inclusief een nieuw systeem) voor archiveren, het voldoen aan de BIO/NIS 2 en het implementeren van een security awareness training voor alle medewerkers.